

Bijbel in Gewone Taal

'The Passion'
van Johannes

Bijbelstudie

bij Johannes 18-19
uit de *Bijbel in Gewone Taal*

Een bijbelstudie bij Johannes 18-19 uit de *Bijbel in Gewone Taal*.

Tekst: Dr. Matthijs de Jong

© 2015 Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem

Alle rechten voorbehouden

Postbus 620, 2003 RP Haarlem • 023 - 514 61 46

www.bijbelingewonetaal.nl • www.bijbelgenootschap.nl

Bijbelstudie

bij Johannes 18-19 uit de *Bijbel in Gewone Taal*

Dit document biedt materiaal voor een bespreking van het lijdensverhaal in het Johannes-evangelie (Johannes 18-19) en sluit direct aan bij de tekst in de *Bijbel in Gewone Taal*. Het is bedoeld als voorbereiding voor de gespreksleider.

Het materiaal bestaat uit vier onderdelen:

- 1 Kennismaking met het Johannes-evangelie
- 2 Bespreking van Johannes 18-19: vragen en uitleg
- 3 Discussievragen
- 4 Tips voor bij de bespreking

1. Kennismaking met het Johannes-evangelie

Het Johannes-evangelie is het meest raadselachtige van de vier evangeliën. Als je het verhaal beter wilt begrijpen, moet je oog krijgen voor de diepere laag ervan.

De hoofdstukken 18 en 19 vertellen in grote lijn hetzelfde lijdensverhaal als de andere evangeliën: het begint met Jezus' gevangenneming en eindigt met zijn begrafenis. Maar Johannes vertelt dit verhaal op zijn eigen manier, en geeft daarmee een nieuwe duiding aan Jezus' dood.

De kern van het Johannes-evangelie in zeven punten

1. Jezus is de Zoon die bij de Vader vandaan komt. Hij is door de Vader gestuurd en hij zal naar de Vader terugkeren. Daar, bij de Vader, is zijn plaats.
2. Jezus doet niet zijn eigen werk, maar het werk van zijn Vader. Hij handelt in opdracht van de Vader, met de macht en autoriteit van God zelf.
3. Jezus brengt niet zijn eigen boodschap, maar de boodschap van God, zijn Vader. Die boodschap gaat over Jezus zelf. De kern is: 'Ik ben de weg. Bij mij is de waarheid, en bij mij is het leven. Je kunt alleen bij de Vader komen als je in mij gelooft' (Johannes 14:6).
4. De Vader en de Zoon vormen een onlosmakelijke eenheid. Als je wilt begrijpen wie Jezus werkelijk is, moet je hem zien in zijn eenheid met de Vader. Uiteindelijk is voor Jezus maar één woord van toepassing: God.
5. De opdracht die Jezus gekregen heeft, is om zijn leven te geven. En om het daarna weer terug te nemen. Daarmee laat Jezus zien dat hij macht heeft over het leven. Jezus is de bron van het leven en wie bij hem hoort krijgt deel aan dat leven.
6. Veel mensen wijzen Jezus af. Ze willen niet in hem geloven of niet op de goede manier. Alleen de mensen die werkelijk in hem geloven en de eenheid tussen Vader en Zoon erkennen, mogen 'kinderen van God' worden. Dat betekent dat ze nieuwe, geestelijke mensen zijn.
7. De ware gelovigen hebben deel aan de bijzondere band tussen de Vader en de Zoon. Via de heilige Geest blijft Jezus zelf aanwezig bij zijn volgelingen. En zoals zij een eenheid vormen met Jezus, zo zijn zij ook deel van Jezus' eenheid met God. Zij horen bij Gods werkelijkheid, zij hebben het eeuwige leven gekregen.

2. Samen lezen: Johannes 18-19 in de *Bijbel in Gewone Taal*

Lees de tekst van Johannes 18-19 met elkaar uit de *Bijbel in Gewone Taal*.

Bij de behandeling van de toelichting zijn de volgende twee aandachtspunten behulpzaam:

- Welk van de zeven kernpunten (zie boven) ziet u terug in deze twee hoofdstukken?
- Welke elementen in het verhaal van Johannes zijn anders dan in de andere evangeliën?

Toelichting:

18:1-9 Wat valt op in dit gedeelte?

Het eerste dat opvalt is dat Jezus de situatie volledig onder controle heeft. Jezus zelf voert de regie. Dit beeld komen we in het hele Johannes-evangelie tegen (voor hoofdstuk 18-19, zie 18:11, 18:20-21, 18:32, 19:11, 19:17 en 19:26-30).

Hier valt het extra op als je Johannes vergelijkt met de andere evangeliën. Daar bidt Jezus in Getsemane zijn nood tot God: 'Vader, als het kan, zeg dan dat ik niet hoeft te lijden. Maar doe alleen wat u wilt, niet wat ik wil' (Matteüs 26:39; Marcus 14:35-36; Lucas 22:42).

Johannes geeft een ander beeld: Jezus weet precies wat er met hem gaat gebeuren (vers 4). Hij draagt het lijden met zijn volle bewustzijn, want het is de wil van zijn Vader (vers 11).

Jezus wordt gevangengenomen, vervolgens geslagen, bespot en gekruisigd. Zo iemand is per definitie een passief slachtoffer, zou je denken. Niet bij Johannes. Lees, om dit te begrijpen, dit kernvers uit Johannes 10:18:

'Niemand kan mijn leven van mij afpakken, ik geef het zelf. Want ik heb de macht om mijn leven te geven, en ik heb de macht om mijn leven terug te halen. Dat is wat mijn Vader van mij vraagt.' (BGT)

Het is Jezus zelf die zijn leven geeft en het weer terughaalt. Dat is zijn opdracht. Hij heeft van zijn Vader de macht over het leven gekregen.

Het tweede dat opvalt is de reactie van de gewapende mannen in vers 6: ze deinzen terug en vallen op de grond. Wat is hier aan de hand? In vers 5 zegt Jezus: 'Ik ben het.' De Griekse woorden, egô eimi, zijn precies dezelfde als in de aanduiding 'ik ben'. Het is een opvallende verwijzing naar de naam waarmee God zichzelf in het Oude Testament openbaart: 'Ik ben er altijd' (Exodus 3:14-15). Dit speelt een grote rol in het Johannes-evangelie: meer dan twintig keer doet Jezus een uitspraak over zichzelf met de woorden egô eimi, 'ik ben ...'. Als je begrijpt dat Jezus hiermee verwijst naar God zelf, snap je beter wat er gebeurt in 19:6.

18:10-11 Wat doet Petrus verkeerd?

Ondanks zijn goede bedoelingen (hij wil zijn meester beschermen), doet Petrus precies het verkeerde. Hij begrijpt niet dat Jezus, om zijn taak te volbrengen, het lijden op zich moet nemen.

18:14 Wat kunnen we afleiden uit dit vers?

In Johannes 18:11 staat letterlijk: 'Zou ik de beker die de Vader mij gegeven heeft, niet drinken?' Het is natuurlijk geen open vraag. Jezus wil ermee zeggen: 'Natuurlijk zal ik die drinken!' De 'beker' staat voor het lijden. Zo is het ook vertaald in de *Bijbel in Gewone Taal*.

Dit is de enige keer in het Johannes-evangelie dat er wordt gesproken over het lijden van Jezus, terwijl het in de andere drie evangeliën juist een belangrijk motief is. Bij Johannes staat er iets anders op de voorgrond: de kruisiging is Jezus' vertrek uit de wereld en zijn terugkeer naar de Vader.

Dit vers verwijst naar een uitspraak die de hogepriester Kajafas eerder heeft gedaan (Johannes 11:50). Het laat zien dat het besluit om Jezus te doden allang is genomen.

Tegelijk zit er ook een diepere betekenis in deze woorden, een betekenis die Kajafas zelf niet doorziet: het is inderdaad ten gunste van het hele volk, zelfs van de hele mensheid, dat deze ene mens sterft.

18:19-24 **Wat valt op in het verhoor bij de hogepriester?**

Het eerste dat opvalt in deze verzen is dat Jezus zelf opnieuw de leidende rol heeft. De hogepriester wil hem verhoren, maar Jezus' antwoord is: dat doen we niet. Als iemand hem slaat, geeft Jezus een scherp antwoord. Niemand kan er een speld tussen krijgen. Er komt geen verhoor.

Het tweede dat opvalt: er komt geen beraadslaging van de leiders en er is geen officiële aanklacht. Die komt ook niet in het vervolg, al worden er enkele beschuldigingen geroepen (zie Johannes 18:30, 18:35, 19:7, 19:12).

Al veel eerder wilden de Joodse leiders Jezus doden (zie Johannes 5:18, 7:30, 8:59, 10:31-39). Waarom? Ze vatten de boodschap die Jezus over zichzelf vertelt op als godslastering: 'hij stelt zichzelf gelijk aan God.' Het lukte echter steeds niet om hem te doden, want 'het juiste moment was nog niet gekomen', vertelt Johannes.

18:28-32 **Waarom gaan de Joodse leiders niet zelf mee naar binnen?**

De leiders die Jezus uitleveren aan Pilatus gaan zelf niet naar binnen in het paleis. Ze willen hun rituele reinheid niet verliezen door bij een niet-Jood naar binnen te gaan, want dezelfde avond wordt de feestelijke paasmaaltijd gevierd en moeten ze rein zijn.

De zorg voor de naderende paasmaaltijd (en sabbat) vormt een opvallend motief in Johannes' verhaal. Het paasfeest is een hoogtepunt van de Joodse godsdienst en dé onderstreping van de bijzondere band met God. De Joodse leiders willen niet dat de viering van dit religieuze feest in het gedrang komt (zie Johannes 19:14 en 19:31).

Johannes wil duidelijk maken dat de Joodse leiders bezig zijn met het verkeerde paaslam: het 'letterlijke' lam dat die middag wordt geslacht voor de feestelijke avondmaaltijd. Het ware, geestelijke paaslam sterft op datzelfde moment aan het kruis. Jezus is de enige weg tot God. (Voor de duidelijkheid: de Joodse tempelfeesten op zichzelf zijn niet het probleem. Het probleem is dat men Jezus niet erkent als de Zoon die bij de Vader vandaan komt. Dán worden, volgens Johannes, alle feesten om God te eren zinloos.)

Johannes dateert de dag van de kruisiging bewust zo, dat Jezus sterft op het moment dat het lam geslacht wordt voor de paasmaaltijd. Zo zet hij de (volgens hem) doodlopende weg van het letterlijke paasfeest zonder Jezus en de weg van Jezus die leven brengt tegenover elkaar.

Wat blijkt uit het gesprek tussen Pilatus en de Joodse leiders?

De vier evangeliën over de dag van Jezus' sterven

Alle evangeliën vertellen dat Jezus stierf op vrijdagmiddag, enkele uren voor het aanbreken van de sabbat bij zonsondergang. Bij Marcus, Matteüs en Lucas vindt dit plaats op de vijftiende dag van de maand Nisan, de eerste volle dag van het Joodse paasfeest. De avond voor zijn sterven vierden Jezus en de leerlingen de paasmaaltijd (op de veertiende Nisan).

Bij Johannes lezen we niets over een paasmaaltijd van Jezus en de leerlingen. Hij plaatst Jezus' dood een dag eerder, op de veertiende Nisan. Jezus sterft op het moment dat het paaslam geslacht wordt voor de feestelijke paasmaaltijd.

Uit vers 30 blijkt dat er geen officiële aanklacht tegen Jezus is. Uit vers 31 blijkt dat de Joodse leiders nu eenmaal willen dat Jezus wordt gedood. En uit vers 32 blijkt dat dit, op een dieper niveau, ook precies is volgens Gods plan en zoals Jezus had voorzegd.

18:33-38 Is Jezus de koning van de Joden?

Dat is een lastige vraag. Welk antwoord zou Johannes op die vraag geven? In ieder geval loopt de aanduiding 'de koning van de Joden' als een rode draad door het verhaal (zie 18:33-37, 19:3, 19:12, 19:5, 19:19, 19:21). Dezelfde titel, 'de koning van de Joden', speelt ook een grote rol in dit verhaal bij Marcus, Matteüs en Lucas. Het gaat om een aanduiding van de messias, die synoniem is met 'de zoon van David' en met 'de koning van Israël'.

Misschien ben je geneigd om 'ja' te zeggen op deze vraag: Jezus is de messias, en dus de koning van de Joden. Maar het is opvallend dat Jezus geen 'ja' zegt. Zijn antwoord in 18:37 lijkt eerder een soort 'nee' te zijn.

Het lijkt erop dat, volgens Johannes, de titel 'koning van de Joden' tekortschiet om de ware identiteit van Jezus' te benoemen. Alle traditionele titels voor de Joodse messias, zoals 'koning van de Joden', 'koning van Israël' en 'zoon van David' zijn te menselijk. Jezus is niet de messias in de zin van: de ideale koning van de Joden. Zijn koningschap is zoals het koningschap van God, die als schepper van hemel en aarde koning is van heel de wereld en rechter over alle mensen. Jezus is geen aardse koning (18:36), maar de hemelse koning, die optreedt met Gods volmacht.

18:38b Welk oordeel geeft Pilatus?

Is het Johannes-evangelie anti-Joods?

Johannes lijkt zich te keren tegen een, volgens hem, te menselijk beeld van Jezus. Hij geeft een nieuwe duiding aan Jezus' messiasschap. Dit doet hij niet uit een anti-Joodse polemiek, maar omdat anderen het, volgens hem, veel te menselijk invullen.

Johannes zet 'de Joden' heel negatief neer in zijn verhaal. Daarmee spreekt hij echter niet over Joodse volk als geheel, maar over een specifieke groep tegenstanders. Enerzijds mogen we niet weglopen voor de felle, negatieve uitspraken die we in dit evangelie tegenkomen. Anderzijds kunnen we stellen dat Johannes iedereen bestrijdt die op een te menselijke manier over Jezus denkt – of het nu om Joden of om (latere) christenen gaat.

Driemaal spreekt Pilatus uit dat Jezus volgens hem onschuldig is: in 18:38b, 19:4 en 19:6. Tweemaal stelt hij voor om Jezus vrij te laten: in 18:39 en 19:12. Zo benadrukt hij dat er, juridisch gesproken, geen enkele serieuze reden om Jezus te kruisigen.

19:5 'Zie, de mens'. Hoe klinkt dat in de BGT?

Nadat Jezus is bespot, laat Pilatus hem naar buiten brengen. Daarbij spreekt hij opnieuw zijn oordeel uit dat Jezus onschuldig is. Pilatus spreekt, als Jezus naar buiten komt, de beroemde woorden: 'Zie, de mens.' Dat is in de *Bijbel in Gewone Taal* weergegeven als: 'Hier is hij, een gewoon mens.' Dit is een uitspraak met betekenis op twee niveaus. In de *Bijbel in Gewone Taal* is het zo vertaald dat je beide lagen in de tekst kunt lezen.

Oppervlakkig gesproken zegt Pilatus hier: 'Kijk, hier is hij. Hier is de man waar jullie zo veel problemen mee hebben. Hij stelt toch niets voor? Hij vormt geen bedreiging. Laat hem toch gaan.' Op een dieper niveau wordt hier een kwestie aangeroerd die speelt in het hele evangelie. Ja, Jezus was een mens, een gewoon, sterfelijk mens, dat staat al in de proloog (Johannes 1:14). Maar wil je zijn ware identiteit leren kennen, dan zal je met andere ogen naar hem moeten kijken: hij is de Zoon die één is met de Vader, die eeuwig bij God is.

19:7 Wat is het grote twistpunt?

In 19:7 brengen de Joden een nieuwe beschuldiging tegen Jezus in. Hij zou hebben beweerd dat hij de Zoon van God is. In het Grieks staat hier het werkwoord 'maken' (poiein). Jezelf Zoon van God 'maken', dat wil zeggen: een positie opeisen, een claim doen.

Wat houdt de aanduiding 'Zoon van God' in, volgens Johannes? Dit: Jezus is de Zoon die bij de Vader vandaan komt en die optreedt met Gods macht en autoriteit. Als Jezus op die manier over zichzelf vertelt, is de reactie van de Joodse leiders: dit is godslastering (zie Johannes 5:18, 7:30, 8:59, 10:31-39). Ook hier beschuldigen ze Jezus weer van godslastering. Daar staat, volgens de Joodse wet, de doodstraf op. En dus zeggen de leiders: 'Volgens de regels van onze wet moet hij gedood worden.' Volgens Johannes is deze beschuldiging vals: Jezus heeft namelijk geen positie opgeëist voor zichzelf. Hij is de Zoon, hij is als de Vader. En als zodanig draagt hij de waardigheid en de macht van de hemelse koning.

Pilatus stelt in vers 9 de goede vraag: 'Waar komt u vandaan?' Als het antwoord is: uit Nazaret (of Betlehem), dan kom je uit bij de beschuldiging van vers 7. Maar als je het juiste antwoord leert inzien – Jezus komt bij zijn Vader vandaan – dan begrijp je waarom de beschuldiging van vers 7 niet klopt. Jezus is niet een mens die zichzelf aan God gelijkstelt. Hij is de Zoon die zijn macht en autoriteit van zijn Vader gekregen heeft.

Pilatus stelt de juiste vraag. Toch geeft Jezus hem geen antwoord. Het gaat hier namelijk niet om 'informatie' die je iemand kunt vertellen. Het vraagt om inzicht en geloof.

19:12 Wat is de uiteindelijke beschuldiging?

De beschuldiging van vers 7 loopt op niets uit. In 19:12 volgt opnieuw een beschuldiging: 'Jezus beweert dat hij koning is'. Daarmee zijn we terug bij de kwestie die al in 18:33-38 speelde. Ook hier staat in het Grieks weer 'maken', oftewel: 'Hij claimt koning te zijn'. Hiermee beweert hij impliciet dat hij het volk Israël zal bevrijden van de vijandelijke overheersing. Een dergelijke opstand tegen de keizer moet met de dood bestraft worden (19:12, 19:16).

De lezer van het Johannes-evangelie weet dat de beschuldiging onjuist is. Nergens benoemt Jezus zichzelf als koning. Het zijn anderen die hem koning noemen of die hem koning willen maken (zie Johannes 6:15, 12:13). Het is Pilatus zelf die hem steeds 'koning' noemt, en zijn soldaten die hem, ter bespotting, koning maakten (19:1-3).

Natuurlijk is Jezus op een bepaalde manier koning. Maar totaal anders dan zijn tegenstanders denken. Zijn koningschap is geen aards koningschap, maar kun je alleen begrijpen in termen van Gods

koningschap over hemel en aarde.

19:15 Wat klinkt hierin mee?

De Joden roepen uit: 'De keizer is onze enige koning.' Oppervlakkig gesproken betekent het: 'Wij zijn trouw aan de keizer, we lopen niet achter messiasfiguren aan.' Maar er klinkt ook een diepere lading in door. Door dit te zeggen wijzen ze, volgens Johannes, ten diepste God zelf af. Want God is hun enige koning.

19:17 Waarom vertelt Johannes dit?

In de andere drie evangeliën lezen we dat Simon van Cyrene wordt gedwongen het kruis naar Golgota te dragen. Deze Simon blijft in Johannes buiten beeld. Jezus draagt hier zelf het kruis naar Golgota. Dat past bij het motief in Johannes dat Jezus zelf de regie voert, en het past bij het motief dat Jezus zelf het lijden op zich neemt.

19:23-24 Het verdelen van de kleren

Marcus, Matteüs en Lucas vertellen kort dat de soldaten die Jezus aan het kruis hangen zijn kleren onderling verloten. Johannes vertelt dit veel uitgebreider. Hij verwijst daarbij expliciet naar psalm 22:19: 'Ze verdelen mijn kleren, ze loten erom.' Daarmee benadrukt hij dat alles precies ging zoals het moest gaan.

19:25-30 Wie staan er bij het kruis?

De scène bij het kruis zoals Johannes die beschrijft, is bijzonder. Om dat te laten zien, vatten we eerst

Eenheid van Zoon en Vader

Bij Johannes speelt de eenheid van de Zoon en de Vader een grote rol. De Zoon handelt in gehoorzaamheid aan de Vader en voert welbewust de taak uit waarvoor hij gekomen is.

Marcus, Matteüs en Lucas vertellen over Jezus' gebed in Getsemane: 'Vader, als het mogelijk is, laat mij dan niet hoeven lijden. Maar niet wat ik wil, maar wat u wilt moet gebeuren.' (Matteüs 26:39; Marcus 14:35-36; Lucas 22:42). Jezus wil liever iets anders, maar hij onderwerpt zich aan Gods wil.

Bij Johannes is er geen gebed in Getsemane, maar wel eerder, in Johannes 12:27-28: 'Ik moet nu bijna sterven, ik ben bang. Zal ik bidden: Vader, red mij van de dood? Nee, want ik ben juist op aarde gekomen om te sterven. Daarom bid ik: Vader, laat aan iedereen uw grote macht zien.'

Jezus neemt zelf het lijden op zich: de Zoon wil hetzelfde als de Vader.

kort samen hoe dit in de andere evangeliën wordt beschreven.

Marcus en Matteüs beschrijven de uren dat Jezus aan het kruis hangt als een pikzwarte scène. Jezus wordt bespot door voorbijgangers, door de leiders en door de twee medegekruisigden. Drie uur lang is het donker, terwijl Jezus in eenzaamheid aan het kruis hangt. Hij spreekt zijn laatste woorden: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij alleen gelaten?' Het is een klemmend beroep op God vanuit het diepste lijden en de ultieme verlatenheid. De omstanders begrijpen zijn woorden helemaal verkeerd (namelijk als een roep om Elia om hem te redden).

In Lucas zien we hetzelfde beeld als in Marcus en Matteüs, maar met twee opvallende verschillen. Eén van de twee medegekruisigden neemt afstand van de bespottings van Jezus en stelt zijn vertrouwen op Jezus. Jezus belooft hem dat hij gered zal worden ('Vandaag nog zul je bij mij in de hemel zijn'). En het slotwoord van Jezus bij Lucas is anders. Jezus spreekt hier zijn vertrouwen op God uit: 'Vader, mijn leven is in uw handen.'

Bij Marcus, Matteüs en Lucas staan er spotters rond het kruis. Pas na afloop horen we dat er ook

een groepje getrouwen (vrouwen uit Galilea) van een afstand heeft staan kijken.

Bij Johannes zien we een ander beeld. Hij vertelt niet over spotters bij het kruis en ook niet over de drie uren van duisternis. Bij het kruis staan de getrouwen van Jezus. De 'kruiswoorden' van Jezus in Johannes zijn ook anders dan die in Marcus en Matteüs en in Lucas. We zullen die kruiswoorden bij langs lopen:

'Hij is nu uw zoon' / 'Zij is nu jouw moeder'

Met deze woorden verbindt Jezus zijn moeder met de geliefde leerling, alsof hij zijn testament opstelt: 'hij is nu uw zoon' en 'zij is nu jouw moeder'. De leerling van wie Jezus veel houdt, neemt haar vanaf dat moment bij zich in huis. Een aangrijpende scène, waarin ook een diepere lading doorklinkt. De manier waarop je bij Jezus hoort, is niet die van biologische verwantschap, maar van 'geestelijke verwantschap', een belangrijk thema in Johannes. De leerling van wie Jezus veel hield speelt in het verhaal steeds de rol van voorbeeld-leerling.

De moeder van Jezus, Maria, speelt op twee plaatsen in het Johannes-evangelie een rol. In Johannes 2:1-12 aan het begin van Jezus' optreden (de bruiloft in Kana) en in Johannes 19:25-27 aan het eind van Jezus' aardse optreden. Aan het begin van het verhaal doet ze een beroep op Jezus, maar ze begrijpt nog niet met welk doel hij is gekomen. Aan het eind van het verhaal is ze er nog steeds. Daaruit blijkt haar trouw. Ze is niet, zoals zoveel anderen in het verhaal, teleurgesteld weggelopen. En hier, bij het kruis, leert ze inzien met welk doel Jezus is gekomen. Hier wordt ze een echte volgeling.

'Ik heb dorst'

Alle evangeliën vertellen dat Jezus iets te drinken krijgt aan het kruis, maar bij Johannes neemt hij zelf het initiatief door te zeggen: 'Ik heb dorst.' Ook hier citeert hij (er wordt verwezen naar 'de Schrift'), waarschijnlijk psalm 69:22. Opnieuw een psalmcitaat, net als bij Marcus en Matteüs (psalm 22:2) en bij Lucas (psalm 31:6). In de andere evangeliën fungeert het psalmcitaat als een gebed. Hier ook? Dat zou kunnen. Letterlijk gezien vraagt Jezus iets te drinken. Maar bij Johannes klinkt er bijna altijd wel iets meer in mee. In Johannes 18:11 zegt Jezus, letterlijk vertaald: 'Zou ik de beker die de Vader mij gegeven heeft, niet drinken?' Dit is de ware beker waaruit Jezus drinkt aan het kruis.

'Mijn werk is klaar'

Bij Johannes is het psalmcitaat niet Jezus' laatste woord. Er volgt als slotwoord: 'Mijn werk is klaar' (of, in andere vertalingen: 'Het is volbracht'). Jezus kwam naar de aarde met Gods volmacht en hij heeft het werk van begin tot eind volbracht.

Bij Johannes vallen de kruisiging en de hemelse verhoging samen. Het ene is de aardse gebeurtenis, het andere de hemelse tegenhanger. Wie met aardse ogen kijkt ziet de gekruisigde Jezus, wie met geestelijke ogen leert kijken, ziet de verhoogde hemelse Heer.

19:31-37 Hoe loopt het af?

Johannes' weergave van de afloop aan het kruis staat vol bijzondere verwijzingen. Allereerst is er haast bij de Joodse leiders. Zo meteen begint de sabbat (op vrijdag bij zonsondergang); een bijzondere sabbat, want het is de avond van de paasmaaltijd. Die gekruisigde lichamen moeten op tijd weg, want de sabbat mag niet ontheilgd worden.

Omdat Jezus al dood is, worden zijn benen niet gebroken. Dat klopt, vertelt vers 36, want zo staat het al in de heilige boeken, in Exodus 12:46. Het bijzondere is: dat vers in Exodus bevat voorschriften over het paaslam dat wordt geslacht voor de paasmaaltijd. Zo zien we duidelijk hoe Jezus als het ware paaslam wordt getypeerd, terwijl de Joodse leiders, met hun zorg om de sabbat en de paasmaaltijd op de juiste wijze te vieren, helemaal op de verkeerde weg zitten.

Dat Jezus met een speer in zijn zij wordt gestoken, wordt in vers 37 verbonden met een vers uit

Zacharia (12:10). Wat dit precies betekent, en welke diepere betekenis 'water en bloed' precies hebben (doop en avondmaal?) is moeilijk te bepalen. Maar de mysterieuze figuur in vers 35 (misschien de leerling van wie Jezus veel hield?) speelt hier een rol als getuige, dat Jezus als mens echt fysiek is gestorven aan het kruis.

19:38-42 Zijn Josef en Nikodemus goed bezig?

Marcus, Matteüs en Lucas vertellen hoe Josef van Arimatea Jezus begraaft. Hij speelt in deze evangeliën een positieve rol.

Hoe zit dat bij Johannes? Opvallend is dat Josef van Arimatea hier wordt geholpen door Nikodemus (een farizeeër die we alleen uit Johannes 3 kennen), en dat Josef, volgens Johannes, een leerling van Jezus was 'in het geheim', omdat hij bang was voor de Joodse leiders.

Johannes 12:42-43 is heel negatief over mensen die uit angst alleen 'in het geheim' geloven. Dat zijn geen goede gelovigen volgens Johannes. Net als Josef, is ook Nikodemus zo'n heimelijk figuur, die 'in de nacht' bij Jezus komt. Hij blijft ook geestelijk gesproken in het donker, hij komt niet tot een volledig inzicht (in het Johannesevangelie zijn de termen 'licht' en 'donker' heel belangrijk: alleen de echte gelovigen wandelen 'in het licht'; alle anderen blijven steken in de duisternis). Nikodemus is een voorbeeld van een onvolkomen gelovige, waarover we lezen in Johannes 2:23-25. Het blijkt een patroon in het evangelie volgens Johannes: gelovigen die niet tot het volledige inzicht komen. En Johannes schrijft er negatief over: ze horen niet werkelijk bij Jezus.

Josef van Arimatea en Nikodemus zijn daar voorbeelden van. Het zijn gelovigen die op een verkeerd spoor zitten, een doodlopend spoor. Ja, ze geven Jezus een respectvolle begrafenis, keurig volgens de Joodse gewoonte. Nikodemus brengt een enorme hoeveelheid geurige zalf mee: meer dan dertig kilo. Een extreem grote hoeveelheid als eerbewijs. Ze eerbiedigen de gewoonten van de Joodse godsdienst, ze zorgen ervoor dat Jezus op tijd in het graf ligt, voordat de avond valt. Net op tijd zijn ze, voordat bij zonsondergang de sabbat begint. In alles lijken ze Jezus te eren. Wat is het probleem? Het probleem is, volgens Johannes, hun aardse denken. Ze bewijzen eer aan het levenloze lichaam, terwijl Jezus als hemelse messias op de troon heeft plaatsgenomen (zie het kader hieronder voor uitleg). Ze zijn bezig met de dood in plaats van het leven. Ze bewijzen een lichaam de laatste eer, maar eren niet de hemelse Heer. En Johannes is radicaal: hij typeert deze 'halve gelovigen' eigenlijk net zo als de vijanden van Jezus. Ze handelen alles correct af en begraven Jezus snel, zodat daarna God geëerd kan worden als de sabbat begint en de paasmaaltijd. Maar, zegt Johannes, dat is een lege godsdienst. Godsdienst zonder God. Want de enige plaats waar je God kunt ontmoeten is bij Jezus, die zijn overwinning viert op zijn hemelse troon.

3. **Discussievragen**

Het sterven als verheerlijking en verhoging

Verschillende passages in Johannes spreken over de 'hoge plaats' die Jezus zal krijgen. Dit verwijst enerzijds naar het kruis en anderzijds naar de hemel. Zo verwijst Johannes op een dubbelzinnige manier naar de verhoging van Jezus (zie Johannes 3:14, 8:23, 12:23, 12:32-33, 13:31-32 en 17:1, 5).

Bij Marcus, Mattëus en Lucas is de opstanding van Jezus in zekere zin Gods antwoord op Jezus' gewelddadige dood aan het kruis. Bij Johannes is dat anders. God heeft Jezus de macht over leven en dood gegeven (zie Johannes 5:21-29 en 10:17-18). Jezus 'geeft' niet alleen zijn leven, maar hij 'neemt' het ook weer. Bij Johannes is de dood van Jezus niet los te zien van zijn hemelse overwinning.

Wie met 'wereldse' ogen kijkt, is verblind. Die ziet alleen de gekruisigde Jezus. Wie leert kijken met geestelijke ogen, gelooft dat Jezus' dood het moment is dat hij de hoogste plaats, naast God, in de hemel inneemt.

1. **Vergeleken met 'de drie' (Marcus, Matteüs en Lucas) is het verhaal van Johannes verhevener, meer theologisch, en minder vanuit het menselijke geschreven.**
 - Waarom wilde Johannes dit portret van Jezus toevoegen?
 - Wat is volgens u de waarde van zijn verhaal?
 - Past het bij hoe u er zelf naar kijkt? Wat spreekt u er in aan?
 - Welke manier/welk evangelie spreekt u het meeste aan?

2. **Het verhaal over Jezus' dood zoals Johannes het vertelt, is het minst bekend.**
 - Wat vindt u het meest verrassende element in Johannes 18-19?
 - Welke persoon in Johannes 18-19 vindt u het meest verrassend?
 - Verdient het verhaal van Johannes een grotere bekendheid?

3. **Johannes is in zijn evangelie – ook in hoofdstuk 18-19 – heel stellig over wat Jezus' messiasschap inhoudt en wat het vraagt om een echte gelovige te zijn.**
 - Kunt u zich die stelligheid voorstellen?
 - Bent u het eens met die stelligheid?
 - Welke termen zou u zelf gebruiken om Jezus' messiasschap aan te duiden?

4. **Bespreek de volgende stelling: In essentie vertellen de vier evangelisten hetzelfde verhaal, maar de manier waarop ze het vertellen, verschilt. Het zijn beschrijvingen met een basis in de werkelijkheid, maar met een boodschap die daar ver bovenuit stijgt.**

4. Tips voor de bespreking

Op www.debijbel.nl krijgt u via zoeken op de trefwoorden 'kruis', 'kruisigen' en 'graf', allerlei informatie in woord en beeld die als achtergrond bij de evangeliieverhalen kan worden gebruikt. U vindt er foto's en ander beeldmateriaal.

Als afsluiting: in Johannes 17 staat een bijzonder gebed van Jezus. Bij wijze van afsluiting zouden daaruit enkele stukken kunnen worden voorgelezen, bijv. 17:1-5 en 17:20-22.

www.bijbelingewonetaal.nl